

Právo a revoluce

„*Geling es, ist es Heldentat, misslingt es, ist es Hochverrat.*“

/vznik ČSR a dalších států, recepce, unifikace, otázky kontinuity a diskontinuity/

Kdy vzniklo Československo?

FR 29.6., VB 9.8., USA 2.9., It. 3.9. (zpětně k 21. 4. 1918), Jap. 9.9., Nár. Rad. 14.10., FR 15. 10., Wash. Dek. 18.10., Vyh. Sam. St. 28.10., (Mar. Dek. 30.10.), N.Žen.Jed. 5.11., (Vyh. Rep. 14.11.), Ver. Konf. 18.1.19, SG.Sm. 10.9.19 (16. 7. 1920 účinnost) – minimálně patnáct různých dat

Dohody: Cleveland 22. 10. 1915, Pittsburgh 30. 5. 1918 (autonomie)

Symbolika, obrazoborectví: stržení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí 1918 (3.11.), státní svátek 1919¹, sochy sv. Jana Nepomuckého, Marmaggiho aféra 1925 (6. 7.)

Tzv. recepční zákon (norma): autorem dr. Alois RAŠÍN (1867-1923): kompilace, především z návrhu ústavy Ferdinanda Pantůčka ze září 1918 (preambule, čl. 1)

Vyhlášení: ve čtyřech různých zněních a také v různých formách (tiskem, letáky)

Zákon o zřízení samostatného státu československého

Zákon Národního výboru československého čís. 11 Sb. z. a n. ze dne 28. října 1918

Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby byla zachována souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto:

Čl. 1. Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní radou v Paříži. Organem jednomyslné vůle národa a také vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor.

Čl. 2. Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Čl. 3. Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení.

Čl. 4. Zákon tento nabývá účinnosti dnešním dnem.

Čl. 5. Národnímu výboru se ukládá, aby tento zákon provedl.

Slovenská verze: [...]

Čl. 1. Štátnu formu československého štátu určia: Národné Zhromaždenie s československou Národnou Radou v Paríži, ako orgány jednomyselnej vôle národa. Kým sa tak stane, vykonáva štátnu zvrchovanosť vo vnútorných veciach Národný výbor.

Čl. 2. Všetky doterajšie zemské a říšské zákony a nariadenia ostávajú na ten čas v platnosti.

Čl. 3. Všetky úřady samosprávné, štátne a župné, ústavy štátne, zemské, okresné, župné a obecné podriadené sú Národnému Výboru; na ten čas úřadujú a jednajú podľa platných zákonov a nariadení dosiaľ platných, teda na území slovenskom podľa XLIV. čl. z roku 1868 jazykom slovenským.

Čl. 4. Zákon tento vstupuje do života dnešným dňom.

Čl. 5. Predsedníctvu Národného Výboru sa ukládá, aby tento zákon previedol.

¹ „Je nesporno, že den 28. října bude vždy svátkem národním. Jde o to, aby tento svátek byl uznán též jako svátek, uznávaný právním řádem, tedy státní.“ Zpráva Ústavního výboru a právního výboru Nár. shrom. čís. 1678/1919 k zákonu čís. 555 Sb. z. a n. ze dne 14. října 1919, *jímž se prohlašuje 28. říjen za svátek státní.*

Kontroverze: recepční zákon x recepční norma, deklaratorní x konstitutivní akt, kontinuita x diskontinuita (formální x materiální, F. WEYR)

Smysl zákona: „Základním tímto zákonem mělo být i zamezeno, aby nenastal bezprávní stav, aby se celá státní správa nezastavila a aby se 29. října pracovalo dále, jako by revoluce vůbec nebylo. Toho bylo skvěle dosaženo, a vzbudilo obdiv cizinců nad vyspělostí našeho národa.“²

Co platilo po roce 1918?

právní dualismus (dočasně trialismus, Hlučínsko až do 1920), „revoluční“ právo až do účinnosti Ústavní listiny ČSR (6. 3. 1920), „negativní normotvorba“ Nejvyšších soudů, recepční judikatura, teleologické výklady („recipováno bylo to, co je v zájmu státu“)

Podle čl. IX uvozoovacího zákona č. 121/1920. Sb. z. a. československé ústavní listiny pozbývaly platnosti všechna ustanovení, která „odporují této ústavní listině a republikánské formě státu, dále všechny dřívější ústavní zákony, i když by jednotlivá jejich ustanovení nebyla v přímém rozporu s ústavními zákony Československé republiky“.

Jaromír SEDLÁČEK (1885-1945): nový nejvyšší normotvorný a nařizovací orgán státu, Národní výbor, a všechna ustanovení dosavadního platného řádu, která tomu odporovala, pozbyla platnosti „odpadají všechna ustanovení týkající se císaře, dynastie, dvoru, padají dále předpisy o nejvyšších orgánech státu, t. j. říšské radě, o ministrech, o generálním štábu a o vrchním velení branné moci, o emblémech a symbolech státních, o zástupcích v cizích státech“.³

Nejvyšší soud (Vážný civ. 7751): úvodní věta preambule recepční normy – „samostatný stát československý vstoupil v život“ – podle něj nepřipouští, aby „zůstaly v platnosti ony říšské zákony rakouské, jež se s existencí a samostatností nově zřízeného československého státu nesrovnávají...“. Kromě pragmatické sankce tak přestaly platit „všechny zákony týčící se říšské ústavy, zejména delegací, říšské rady a zemských sněmů, jakož i volebních řádů do obou těchto sborů atd., samozřejmě pozbyly platnosti také předpisy o vyhlašování nálezů jménem císaře, o označování úřadů jako c. k. apod., takže co se třeba jen těchto drobností týče, bylo v této vstupní větě obsaženo in nuce vše, co potom předeepsal zákon na ochranu Československé republiky ze dne 23. července 1919, čís. 449 Sb. z. a n.“⁴

Kauza Liechtensteinové: Podle NS nemohl být zachován „zákon ze dne 12. ledna 1893, jenž podle obsahu svého není vůbec dán v zájmu zdejších, nýbrž čirě v zájmu knížectví Liechtensteinského a jeho dynastie a který by byl československému státu, aspoň jistotně nyní jeho pozemkové reformě, spíše na škodu ...“.⁵

Zákon č. 1/1939 Sl. z. zo dňa 14. marca 1939 o samostatnom Slovenskom štáte

§ 3. Všetky doterajšie zákony, nariadenia a opatrenia ostávajú v platnosti so zmenami, ktoré vyplývajú z ducha samostatnosti Slovenského národa.

Nariadenie Slovenskej národnej rady č. 1/1944 Sb. n. SNR zo dňa 1. 9. 1944 o vykonávaní zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci na Slovensku

§ 2. Všetky zákony, nariadenia a opatrenia ostávajú v platnosti, pokiaľ neodporujú duchu republikánsko-demokratickému.

² RAŠÍN, Ladislav (ed.). *Paměti Dra Aloise Rašína*. Praha 1929, s. 216 (kapitola Přebvat 28. října 1918, s. 203n.).

³ Srov. SEDLÁČEK, Jaromír. Ústavní listina a občanský zákoník. In *Naše právo a stát*. Praha 1928, s. 90.

⁴ Srov. Rozhodnutí z 3. února 1928, R II 28/28, VÁŽNÝ, František (ed.). *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských. X. 1928*. Praha 1929, s. 177-178.

⁵ Tamtéž, s. 178.